

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 4 (6)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 4-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

4

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Юлдашев Ш.Г. Конвергенция и поляризация развитых и развивающихся стран в эпоху развития искусственного интеллекта.....	8
Mamatov B.S. Foreign investment is an important factor of economic growth.....	15
Raximova K.N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya kompaniyasining rivojlanish tendensiyasi.....	22
Karimov Sh.X. Turizmni barqaror rivojlantirishda hududiy boshqaruv omillarining ahamiyati.....	26
Raximov D.Sh. To‘qimachilik sanoatida diversifikatsiya darajasi va iqtisodiy samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlili.....	30
Rashidova K. Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing faoliyati samaradorligini oshirish.....	32
Хакимов Д.Р. Процессы, возможности и ограничения экономической интеграции между Республикой Узбекистан и Китайской Народной Республикой.....	37
Olimjanova Sh.O., Eshonqulov I.N. O‘zbekistonda agrar munosabatlarni takomillashtirishda resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish masalalari.....	42
Valikulov Sh.Z. O‘zbekistonda neft-gaz sanoatiga investitsiyalarni jalb qilishning institutsional muammolari va yechimlari.....	48
Ganieva L.S. Bojxona xizmatlari samaradorligini oshirishning nazariy asoslari.....	52
Axrorova N.U. Turizm xizmatlaridan tajriba iqtisodiyotiga o‘tish: evolyutsion tahlil.....	56
Kamilova A.N. Sanoat ishlab chiqarish korxonasida mehnatni normalashtirish menejmentini tashkil etish va takomillashtirish yo‘llari.....	61
Umurzakova Z.S. Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanishni takomillashtirish chora-tadbirlari.....	66
Abdiyeva D.K. Priority directions for improving the national logistics policy in Uzbekistan.....	69
Xalimova N.J. Kreativ turizm: nazariy asoslar va ta’riflar qiyosiy tahlili.....	74
Maxramova N.Y. Strategik menejmentda qadriyatlar zanjiri: raqobatbardoshlikni oshirishning konseptual asoslari.....	78
Zaxirova G., Shavkatova N.O’. O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish masalalari.....	82
Maxmudov H., Muxtarova G., Maxmudov H. Ekologik muommolar va ularning mamlakat iqtisodiyotga ta’siri.....	86
Umurzakova M.N., Gulahmadov Sh.A. Davlat ichki va tashqi qarzlarning ijobiy va salbiy jihatlarini tahlili.....	89
Xasanov I.M. O‘zbekistonda mulkchilik munosabatlarining transformatsiyasi: tadbirkorlikni rivojlantirish omili sifatida.....	94
Abdullayev M.G’. Personalni boshqarish tizimining ilmiy-nazariy asoslari va uning korxonalar samaradorligiga ta’siri.....	101
Адилов Б.Б., Абдуллаева М.К. Ўзбекистонда саноат корхоналарини ривожлантириш, тенденциялари.....	105
Абдуғаниев Ё.Ж. Яшил иқтисодиёт - барқарор ривожланиш мақсадларининг янги парадигмаси сифатида.....	112
Xusanboyeva T.M. Talabalarning iqtisodiy tafakkurini shakllantirishda to‘garaklarning o‘rni va ahamiyati.....	116
Xashimova S.N. O‘zbekiston milliy yashil taksonomiyasi mohiyati va ahamiyati.....	120
Mitillayev I.T. Tijorat banklarida kredit risklarini baholashda zamonaviy scoring modellari va ularning samaradorligini oshirish yo‘llari.....	124
Бобоқулова М.Ғ. Инвестиция муҳити ва Ўзбекистондаги инвестиция жараёнларининг динамикаси.....	127
Bekberganova M.R. “O‘zbekistonda sug‘urta kompaniyalari tushumlarining ekonometrik tahlili”.....	134
Рахимова М.Ш. Модернизация системы социальной защиты.....	138
Oqboyev A.R. Tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyatini xalqaro standartlar asosida oshirish yo‘llari....	142
Djumanova R.F. Aholi turmush sifatini baholashning metodologik yondoshuvlari.....	147
Mamatov B.S., Umurzakova M.N. Davlat tibbiy sug‘urta tizimida bepul xizmatlar, reimpursasiya va foydalanish shartlari.....	154
Ешимбетов У.Х. Қишлоқ хўжалигини худудий ташкил этиш ва ихтисослаштиришнинг илмий асослари.....	158
Xodjaeva F.K. Sanoat ishlab chiqarishini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish....	167
Yusupova M. Hududlarda ayollar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda institutsional qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish.....	171
Abduxalilov B.Z. O‘zbekistonda IT provayderlar xizmatlari raqobatbardoshligini oshirish: huquqiy va institutsional asoslar.....	175
Abdisamatov A.A. Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	178

Abdusalomov I.J. Korxonalarda chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish va uning moliyaviy natijalarga ta’siri.....	182
Amirov L.F., Sokhibjonova S.S. Directions for increasing agricultural product exports in the context of a green economy.....	185
Boltaxo‘jayeva I.O‘. Ways to improve the enterprise management system based on modern management models.....	191
Dehqonov U.M., Sativaldiyeva G. Korxonalarda bo‘nak to‘lovlari hisobining moliyaviy hisobotga ta’siri va ularni optimallashtirish bo‘yicha tahliliy yondashuvlar.....	195
Isoqova M.A. O‘zbekistonda yashil energiyadan foydalangan holda kichik biznesni rivojlantirishning institutsional va moliyaviy mexanizmlari.....	199
Mamadaliyev B., Teshaboyev J. Korxonalarda mehnatga haq to‘lash hisobini avtomatlashtirish va audit samaradorligini oshirish yo‘llari.....	202
Poziljonov M., Teshaboyev X. Davlat muassasalarida asosiy vositalarning hisobini takomillashtirish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish.....	206
Rustamova F.A. Qishloq hududlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlarning roli.....	209
Tursunboyev Q.O. Transport xizmatlari ko‘rsatish sohasida kichik tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	213
Umarov T.S. Hududlarda qurilish korxonalarini faoliyatini samarali tashkil etishni ekonometrik modellashtirish va prognozlash.....	216
Xo‘jaliyev A.O., Avilov N. Moliyaviy natijalar hisobi va auditda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....	220
Xomidov T.T., Arziboyeva R.S. Bank aktivlarining tarkibi va ularni boshqarish omillari.....	223
Xusainov M. Sanoat korxonalarida mahsulot tannarxini kalkulyatsiya qilish tizimini takomillashtirishning metodologik asoslari va audit mexanizmlarini rivojlantirish.....	227
Begaliyeva M.A., Egamshukurova N.R. Jahon savdo tizimi va milliy iqtisodiyot uchun uning ahamiyati..	231
Gulimboyev S.I. Korxonalarda moliyaviy resurslar taqsimotining zamonaviy usullari.....	235
Ibodov J.Q. Moliyaviy tizimning xizmatlar sohalari va bo‘g‘inlari.....	239
Jumabayeva K.B. Xalqaro pensiya tizimi modellari va ularning mintaqaviy tamoyillari.....	243
Khusanova Z.R., Yo‘ldasheva Z.U. Global trends in the development of international tourism services....	249
Sadullayev M.D. Sanoat korxonalari innovatsion faoliyatini boshqarish.....	252
Tilabov N.T. Davlat qarz siyosatini samarali boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	256
Toshtemirov Y.N. O‘zbekistonda logistik faoliyatni rivojlantirishning hozirgi darajasi.....	264
Toshtemirova Z.M. Mahalla institutining iqtisodiy integratsiya jarayonlaridagi strategik ahamiyati.....	268
Uralov E.O. Surxondaryo viloyati xududida sanoatni shakllanishi va rivojlanishi.....	273
Xursanova F.Sh. Budjetlararo munosabatlarning iqtisodiy mazmuni.....	278
Yuldasheva G.A. Investitsion qarorlarni kabul qilishda moliyaviy tahlilning ahamiyati va roli.....	282
Абдуллаева Р. Тadbirkorlikning замонавий кўринишлари.....	287
Юлдашев А. Фарғона вилояти маҳаллаларида инвестиция фаоллигини оширишнинг институционал асослари	292
Abdumalikova Z., Razakova B.S. O‘zbekiston sug‘urta bozorini moliyaviy texnologiyalar (insurtech) asosida rivojlantirish: imkoniyatlar va yo‘nalishlar.....	294
Azimov B.F. Milliy innovatsion tizimni boshqarishda tashkiliy-institutsional va moliyaviy-iqtisodiy mexanizmlarning roli.....	300
Begaliyeva M.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida oliy ta’lim tizimida sifat menejmentini samarali joriy etishning ahamiyati.....	304
Dawletmuratov A.M. Xizmatlar bozorini rivojlantirish orqali bandlikni oshirish va daromadlarni ko‘paytirish mexanizmlari.....	308
Karimova L.S., Jabborov A.A. O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyot: holati, muammolar va rivojlanish istiqbollari.....	313
Maxmudov F.U. Oliy ta’lim muassasalarida moslashuvchan marketing strategiyalarini ishlab chiqish mexanizmlari.....	319
Navruz-zoda L.B. Kichik biznes subyektlarining kadrlar salohiyati va bilim infratuzilmasiga bo‘lgan talablari: Buxoro viloyati misolida.....	323
Nishonboyev D.E., Abdumalikov S.T. Chorvachilik tarmog‘ini innovatsion boshqaruv asosida rivojlantirish istiqbollari.....	327

Nurmirezayeva N.R. Valyuta kursi o‘zgarishining eksport-importga ta’siri: O‘zbekiston misolida amaliy baholash.....	331
Rahimov A.M. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishda qayta ishlash sanoatini rivojlantirishning samarali mexanizmlarini takomillashtirish.....	335
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini baholashning xalqaro tajribasi va uni joriy etish.....	339
Ravshanova M.M. Hududiy iqtisodiy salohiyatni baholashda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish va ularning elektron tijorat tizimidagi o‘rni.....	343
Ro‘ziboyeva M. O‘zbekistonda ishchi kuchi migratsiyasi va iqtisodiy o‘sish darajasining o‘zgarish dinamikasi.....	347
Saidova F.K., O‘rozov Sh. Korporativ ijtimoiy mas’uliyat (CSR) va yashil iqtisodiyot: logistika sektorida boshqaruv strategiyalari.....	350
Sultonov S.N. Hududlarda klasterlarini investitsion - innovatsion rivojlantirish istiqbollari (Qashqadaryo viloyati misolida).....	354
Sultonova D.U. Korxonada iqtisodiyotida resurslarni boshqarishning raqamli-integratsiyalashgan modelini takomillashtirish.....	358
To‘raxojayev H.H., Hoshimov P.Z. Islomiy banklarning ishlash tamoyili va islom moliya tizimining O‘zbekiston iqtisodiyotiga tadbiri.....	362
Tursunova N.U. Bridging the innovation gap: development-focused entrepreneurship support and international intermediaries.....	368
Акрамова Г.А. «Роль женщин-ученых в совершенствовании механизмов коммерциализации ремесленных услуг Узбекистана в условиях цифровой экономики».....	374
Болтаев Ж.А. Трансформация банковского сектора в условиях цифровизации мировой экономики..	379
Жунайдуллаев М.А. Жанубий Кореяда рақамли таълим технологиялари орқали индивидуал спортчиларини тайёрлаш тизимини бошқаришнинг миллий хусусиятлари.....	384
Митрушова М.Л. Интеллектуальный капитал как ключевой фактор инновационного развития предприятия.....	388
Муродов О.У. Барқарор ривожланиш тушунчаси ва унинг иқтисодий, ижтимоий ҳамда экологик мезонлари.....	392
Саидова Г., Ибрагимова К., Қурбонов А. Рақамли трансформация шароитида энгил саноат корхоналари маҳсулотларининг халқаро рақобатбардошлигини ошириш стратегиялари.....	396
Sarkarov S.Z. O‘zbekistonda qurilish sohasining texnologik bisqichlar kesimida rivojlanishi.....	401
Minojidinova N.M. Aksiyadorlik jamiyati korxonalarida xodimlarni samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari.....	406
Ruzmetova I.Y. Xorazm viloyati iqtisodiyotida kichik biznesning o‘rni.....	410
Qudratov D., Ismoilov A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning tarmoqlar rivojidadagi o‘rni.....	414
Qodirov H.D. Soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirish orqali davlat byudjeti daromadlarini barqaror oshirish yo‘llari.....	417
Kinjayev K.N. Banklarda kreditlar tasnifi yaxshilash orqali rentabellikni ta’minlash yo‘llari.....	421
Макушина А.Ю. Государственная поддержка экспортного потенциала субъектов малого предпринимательства в Республике Узбекистан.....	424
Rejarov X.X., Oxunjonova K.K. Ixtisoslashtirilgan savdo majmualarini moliyaviy resurslarini shakllantirish va ishlatish yo‘nalishlari – Bek Baraka savdo majmuasi misolida.....	430
Махкамова Н.С. Роль государственно-частных партнерств (ГЧП) в продвижении устойчивого развития	434
Avilov N., Muhammadova G. Korxonalarda materiallar harakatining auditi va iqtisodiy tahlili.....	441
Abdullayeva R.G., Raxmonova I.S. O‘zbekiston qishloq hududlarida bandlikni ta’minlash holati va rivojlanish tendensiyalari.....	444
Yusupova M.B. Ustama ishlab chiqarish xarajatlarini taqsimlashning ABC usuli.....	447
Toshpo‘latov M.A. Ta’lim loyihalarida moliyaviy mablag‘lardan samarali foydalanishning xususiyatlari...	452
Hamidova Sh., Ahmadaliyeva H. Kapital qo‘yilmalarning samaradorlik tahlili.....	458
Хамракулов С.М. Собственный капитал в функционировании экономических субъектов Республики Узбекистан.....	461
Zayavitdinova N.M. Raqamli platformalar asosida xizmat ko‘rsatish korxonalarida boshqaruv samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	465
Turg‘unov T.S. O‘zbekistonda aholi turmush darajasini statistik taxlil qilishning ahamiyati.....	469
Ботирова З.Қ. Рақамли иқтисодиёт шароитида даромадларни бошқаришнинг хусусиятлари....	475
Бегимова Н.К. Меҳнат бозорида гендер тафовутларининг келиб чиқиш сабаблари.....	481

respublika hududida saqlash talabi — xizmatlarni global bozorga chiqarish imkoniyatini cheklab, investor ishonchini pasaytiradi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, IT xizmatlar bozorining samarali rivojlanishi va raqobatbardoshligini oshirish uchun quyidagi asosiy jihatlar muhimdir: innovatsion startaplar va IT Parklarni kengaytirish, bulutli xizmatlar va AI texnologiyalarini qo‘llab-quvvatlash, ma‘lumotlar himoyasi va kiberxavfsizlik standartlarini xalqaro tajriba bilan uyg‘unlashtirish, hamda transchegaraviy elektron xizmatlarni eksport qilish imkoniyatini kengaytirish.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari O‘zbekiston IT provayderlari xizmatlarining hududiy infratuzilma, innovatsion muhit va huquqiy-me‘yoriy bazaga bog‘liq raqobatbardoshligini aniq ko‘rsatadi. Shu asosda, davlat siyosati va iqtisodiy strategiyalarni ishlab chiqishda innovatsion va raqamli yechimlarni rag‘batlantirish, shuningdek, hududiy barqarorlik va eksport salohiyatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar samarali bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Aliyev, O. – O‘zbekiston IT xizmatlari rivojlanishi va innovatsiyalar – O‘qituvchi nashriyoti, Toshkent, 2021, 23-45 bet.
2. Karimov, D. – Hududiy iqtisodiy infratuzilma va raqobatbardoshlik – Fan va texnologiya nashriyoti, Toshkent, 2020, 12-37 bet.
3. Rustamov, S. – Raqamli iqtisodiyot va IT startaplar – Innovatsion nashriyot, Toshkent, 2019, 55-78 bet.
4. Tursunov, F. – Mahalliy IT provayderlarining global bozorga chiqish imkoniyatlari – Biznes va texnologiya nashriyoti, Toshkent, 2022, 34-60 bet.
5. Hasanov, R. – Elektron xizmatlar va kiberxavfsizlik standartlari – Axborot texnologiyalari nashriyoti, Toshkent, 2021, 18-44 bet.
6. Xolbekov, N. – Innovatsion muhit va hududiy barqarorlik – Iqtisodiyot va boshqaruv nashriyoti, Toshkent, 2020, 40-66 bet.
7. Mirzaev, A. – IT Parklar va startaplarni rag‘batlantirish mexanizmlari – Innovatsion rivojlanish nashriyoti, Toshkent, 2022, 22-49 bet.

UDK:334.722

TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

THEORETICAL FOUNDATIONS OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY DEVELOPMENT

Abdisamatov Alimardon Asadillayevich

University of Business and Science Yashil iqtisodiyot kafedrası o‘qituvchisi
NamDTU mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari, uning iqtisodiy mohiyati hamda zamonaviy iqtisodiyotdagi o‘rni tahlil qilingan. Shuningdek, tadbirkorlikni rivojlantirishga ta’sir etuvchi omillar, innovatsion yondashuvlar va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari yoritilgan. Muallif tomonidan tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: tadbirkorlik, biznes, iqtisodiy rivojlanish, innovatsiya, bozor iqtisodiyoti, kichik biznes, xususiy sektor, investitsiya, davlat qo‘llovi.

В данной научной статье рассмотрены теоретические основы развития предпринимательской деятельности, ее экономическая сущность и роль в современной экономике. Также освещены факторы, влияющие на развитие предпринимательства, инновационные подходы и механизмы государственной поддержки. Автором предложены научные рекомендации по повышению эффективности предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: предпринимательство, бизнес, экономическое развитие, инновации, рыночная экономика, малый бизнес, частный сектор, инвестиции, государственная поддержка.

This scientific article analyzes the theoretical foundations of entrepreneurial activity development, its economic essence, and its role in the modern economy. It also examines the factors influencing entrepreneurship, innovative approaches, and government support mechanisms. The author proposes scientific recommendations to improve the efficiency of entrepreneurial activities.

Keywords: entrepreneurship, business, economic development, innovation, market economy, small business, private sector, investment, government support.

Hozirgi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishda tadbirkorlik faoliyati muhim o‘rin tutadi. Tadbirkorlik iqtisodiy o‘rinishning asosiy drayverlaridan biri sifatida yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholi bandligini ta‘minlash, innovatsiyalarni joriy etish hamda sog‘lom raqobat muhitini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, u milliy iqtisodiyotning tarkibiy o‘zgarishlariga ijobiy ta‘sir ko‘rsatib, resurslardan samarali foydalanish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga yordam beradi. Shu jihatdan, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslarini chuqur o‘rganish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlik subyektlarining samarali faoliyat yuritishi ko‘plab omillarga bog‘liq bo‘lib, ular qatoriga institutsional muhitning barqarorligi, mukammal huquqiy baza, moliyaviy resurslarga erkin kirish imkoniyati, zamonaviy infratuzilma va yuqori innovatsion salohiyat kiradi [1]. Ayniqsa, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash, hududiy rivojlanish darajasini oshirish hamda ijtimoiy muammolarni hal etishda muhim vosita hisoblanadi. Shu bois, davlat tomonidan tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, biznes yuritish sharoitlarini yaxshilash va byurokratik to‘siqlarni kamaytirish masalalari ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida qaralmoqda.

Zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalar, elektron tijorat, startup ekotizimlari va innovatsion yondashuvlarning rivojlanishi tadbirkorlik faoliyatiga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Bu jarayonlar biznes yuritishning an‘anaviy shakllarini o‘zgartirib, yangi bozor segmentlarini shakllantirishga hamda tadbirkorlik subyektlarining global bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Natijada, tadbirkorlik faoliyati nafaqat milliy iqtisodiyot darajasida, balki xalqaro miqyosda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Tadbirkorlik faoliyatining nazariy asoslari ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng o‘rganilgan. Klassik iqtisodiy nazariya vakillari tadbirkorlikni iqtisodiy tizimning ajralmas elementi sifatida baholaganlar. Xususan, ingliz iqtisodchisi Alfred Marshall tadbirkorlikni ishlab chiqarish omillarini birlashtiruvchi muhim omil sifatida ko‘rsatgan. [2] Uning fikricha, tadbirkor tashkilotchilik qobiliyati orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi. Avstriya iqtisodiy maktabi vakili Joseph Schumpeter tadbirkorlikni innovatsiyalar bilan bog‘liq holda talqin qiladi. Unga ko‘ra, tadbirkor – bu yangi kombinatsiyalarni amalga oshiruvchi, ya‘ni yangi mahsulotlar yaratish, yangi texnologiyalarni joriy etish va yangi bozorlarga chiqish orqali iqtisodiy rivojlanishni ta‘minlovchi subyektdir. Schumpeterning innovatsion yondashuvi zamonaviy tadbirkorlik nazariyasining asosiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, Frank Knight tadbirkorlik faoliyatini noaniqlik va tavakkalchilik bilan bog‘lab o‘rganadi. Uning nazariyasiga ko‘ra, tadbirkorning asosiy vazifasi – noaniq sharoitlarda qaror qabul qilish va risklarni boshqarishdir. Bu yondashuv tadbirkorlik faoliyatining muhim jihatlaridan biri sifatida tavakkalchilik omilini ajratib ko‘rsatadi. Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda tadbirkorlikni rivojlantirish masalalari institutsional va innovatsion yondashuvlar asosida o‘rganilmoqda. Xususan, Douglass North institutsional muhitning tadbirkorlik

rivojiga ta’sirini asoslab beradi. Unga ko‘ra, samarali huquqiy tizim va barqaror institutsional muhit tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi uchun muhim shart hisoblanadi. Mahalliy olimlar tomonidan ham tadbirkorlikni rivojlantirish masalalari keng tadqiq etilgan. Ular tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, investitsion muhitni yaxshilash, soliq tizimini takomillashtirish va davlat tomonidan rag‘batlantirish mexanizmlarini rivojlantirish bo‘yicha ilmiy takliflar ishlab chiqilgan. Shu bilan birga, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslarini yanada chuqurroq o‘rganish, ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida yangi yondashuvlarni ishlab chiqish zarurati mavjud. Bu esa mazkur tadqiqotning dolzarbligini yanada oshiradi. [3]

Mazkur tadqiqotda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslarini o‘rganish maqsadida umum-ilmiy va maxsus iqtisodiy tadqiqot usullaridan keng foydalanildi. Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv asosida tadbirkorlik faoliyatining mazmuni, shakllari va rivojlanish qonuniyatlari kompleks tarzda tahlil qilindi. [4] Tadqiqotning metodologik asosini iqtisodiy nazariyaning fundamental qoidalari, xususan, bozor iqtisodiyoti, raqobat muhiti va innovatsion rivojlanish konsepsiyalari tashkil etadi. Shuningdek, tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini baholashda iqtisodiy-statistik tahlil usullaridan foydalanildi.

Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslarini chuqur o‘rganish natijasida ushbu sohaning iqtisodiy tizimdagi o‘rni va ahamiyati yanada kengroq yoritildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, tadbirkorlik faoliyati iqtisodiy o‘rni asosiy drayverlaridan biri bo‘lib, u yalpi ichki mahsulot hajmining oshishiga, yangi ish o‘rinlarining yaratilishiga hamda aholi daromadlarining ko‘payishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, tadbirkorlik faoliyatining samaradorligi ko‘p jihatdan institutsional muhitning sifatiga bog‘liq. Xususan, barqaror huquqiy baza, mulk huquqlarining himoyasi, shaffof soliq tizimi va samarali davlat boshqaruvi tadbirkorlikni rivojlantirishning muhim omillari hisoblanadi. Shu bilan birga, moliyaviy resurslarga erkin kirish imkoniyati, kreditlash tizimining rivojlanganligi hamda investitsion muhitning jozibadorligi tadbirkorlik subyektlari faoliyatini kengaytirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. [5]

Zamonaviy sharoitda innovatsion faoliyat va raqamli texnologiyalarning joriy etilishi tadbirkorlik rivojining muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, startap loyihalar, elektron tijorat va raqamli platformalarning rivojlanishi yangi biznes modellarning shakllanishiga olib kelmoqda. Bu esa bozorda raqobatni kuchaytirib, mahsulot va xizmatlar sifatining oshishiga xizmat qiladi. O‘rganishlar natijasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiyotdagi ulushi yildan-yilga ortib borayotgani aniqlandi. Ushbu sektorning rivojlanishi iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash, hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish hamda bandlik darajasini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat tomonidan berilayotgan soliq imtiyozlari, subsidiyalar va preferensiyalar tadbirkorlik faoliyatining kengayishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Shuningdek, tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, tadbirkorlik faoliyatida muammolar ham mavjud bo‘lib, ular qatoriga byurokratik to‘siqlar, moliyaviy resurslarning yetishmasligi, infratuzilmaning rivojlanmaganligi va malakali kadrlar taqchilligi kiradi. Ushbu muammolarni bartaraf etish orqali tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini yanada oshirish mumkin.

1-jadval

Tadbirkorlik faoliyatiga ta’sir etuvchi asosiy omillar

Omillar	Mazmuni	Ta’siri
Institutsional muhit	Huquqiy baza, mulk huquqi himoyasi, davlat siyosati	Barqarorlikni ta’minlaydi
Moliyaviy resurslar	Kreditlar, investitsiyalar, grantlar	Faoliyatni kengaytiradi
Soliq tizimi	Soliq stavkalari va imtiyozlar	Rag‘batlantiradi yoki cheklaydi
Innovatsion salohiyat	Yangi texnologiyalar, startaplar	Raqobatbardoshlikni oshiradi
Infratuzilma	Transport, logistika, kommunikatsiya	Biznes yuritishni osonlashtiradi
Kadrlar salohiyati	Malaka va bilim darajasi	Samaradorlikni oshiradi

Umuman olganda, olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish kompleks yondashuvni talab etadi. Ya’ni, iqtisodiy, institutsional va innovatsion omillar o‘zaro uyg‘un holda rivojlangandagina tadbirkorlikning barqaror o‘shishiga erishish mumkin.

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, tadbirkorlik faoliyati zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas tarkibiy qismi bo‘lib, iqtisodiy o‘shish, bandlikni ta’minlash va aholi farovonligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy asoslarini o‘rganish uning iqtisodiy mohiyatini chuqur anglash hamda amaliy jihatdan samarali boshqaruv mexanizmlarini ishlab chiqish imkonini beradi. Tadqiqot davomida tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi ko‘plab omillarga, xususan, institutsional muhit, huquqiy baza, moliyaviy resurslar, innovatsion salohiyat va davlat qo‘llab-quvvatlash siyosatiga bog‘liqligi aniqlandi. Shu bilan birga, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi asoslab berildi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish yangi yondashuvlarni talab etadi. Xususan, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, elektron tijoratni kengaytirish va startap loyihalarni qo‘llab-quvvatlash tadbirkorlik samaradorligini oshirishning muhim yo‘nalishlari sifatida belgilandi. Shuningdek, tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ilgari surildi: [5]

- tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish uchun qulay institutsional va huquqiy muhitni yanada takomillashtirish;
- kichik biznes subyektlarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish;
- soliq tizimini soddalashtirish va rag‘batlantiruvchi imtiyozlarni oshirish;
- tadbirkorlarning bilim va ko‘nikmalarini oshirishga qaratilgan ta’lim dasturlarini rivojlantirish;
- raqamli texnologiyalar va innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlashni kuchaytirish.

Umuman olganda, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish iqtisodiy taraqqiyotning muhim omili sifatida davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolishi zarur. Mazkur yo‘nalishda amalga oshiriladigan izchil islohotlar mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘shishini ta’minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Marshall A. *Principles of Economics*. – London: Macmillan, 1890.
2. Schumpeter J.A. *The Theory of Economic Development*. – Cambridge: Harvard University Press, 1934.
3. Knight F.H. *Risk, Uncertainty and Profit*. – Boston: Houghton Mifflin, 1921.
4. North D.C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
5. Drucker P.F. *Innovation and Entrepreneurship*. – New York: Harper & Row, 1985.
6. Porter M.E. *The Competitive Advantage of Nations*. – New York: Free Press, 1990.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг farmon va qarorlari (tadbirkorlikni rivojlantirishga oid).
8. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика кўмитаси маълумотлари.
9. Абдуллаев Ё.А. *Кичик бизнес ва тadbirkorlik asoslari*. – Тошкент: Иқтисодиёт, 2018.
10. Расулев А.Х. *Тadbirkorlik faoliyatini tashkil etish va boshqarish*. – Тошкент: Фан, 2020.
11. World Bank. *Doing Business Report*. – Washington, DC, turli yillar.
12. OECD. *Entrepreneurship at a Glance*. – Paris, turli yillar.